

Yordam Kitap

Eserin özgün adı:

The Economic Theory of the Leisure Class

(London: Martin Lawrence Limited, 1927)

AYLAK SINIFIN İKTİSADİ TEORİSİ

Nikolay Buharin

İngilizceden Çeviren

Alp Altınörs

Yordam Kitap: 443 • **Aylak Sınıfın İktisadi Teorisi** • Nikolay Buharin
ISBN 978-605-172-618-2 • *Çeviri: Alp Altınörs • Redaksiyon: Oktar Türel*
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Birinci Basım: Ağustos 2023

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Özkaracan Matbaacılık Ciltçilik San. ve Tic LTD ŞTİ** (Sertifika No: 45469)
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad No : 62c
Güneşli Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 630 82 38

AYLAK SINIFIN
İKTİSADİ TEORİSİ

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ	9
RUŞÇA BASKIYA ÖNSÖZ	15
AMERİKAN BASKISINA ÖNSÖZ	21
Giriş	
MARX'TAN BU YANA BURJUVA EKONOMİ POLİTİĞİ	23
Bölüm I	
MARJİNAL FAYDA TEORİSİNİN VE	
MARKSİZMİN YÖNTESEL TEMELLERİ	48
1. Ekonomi Politikte Nesnelcilik ve Öznellik	50
2. Tarihsel Bakış Açısı ve Tarihsel Olmayan Bakış Açısı	64
3. Üretimin Bakış Açısı ve Tüketimin Bakış Açısı	75
4. Sonuçlar	80
Bölüm II	
DEĞER TEORİSİ	81
1. Değer Sorununun Önemi	81
2. Özel ve Nesnel Değer; Tanımlar.	85
3. Fayda ve Değer (Özel)	88
4. Değerin Ölçüsü ve Değerin Birimi	95
Bölüm III	
DEĞER TEORİSİ (DEVAM)	104
1. İkame Yoluyla Fayda Teorisi	104
2. Marjinal Faydanın Miktarı ve Metaların Niceliği	113
3. Farklı Tüketim Türlerindeki Metaların Değerinin Belirlenmesi; Özel Mübadele Değeri; Para	117
4. Tamamlayıcı Malların Değeri (İsnat Teorisi)	122
5. Üretken Metaların Değeri; Üretim Maliyetleri	127
6. Sonuçlar	136

Bölüm IV

KÂR TEORİSİ	144
1. Bölüşüm Sorununun Önemi; Sorunun Formülasyonu	144
2. Sermaye Kavramı; “Sosyalist” Devlette “Sermaye” ve “Kâr”	148
3. Kapitalist Üretim Sürecinin Genel Tanımı; Kârların Oluşumu	156

Bölüm V

KÂR TEORİSİ (DEVAM)	166
1) Şimdiki Malların Değerinin Fazla Tahminlenmesinin İki Nedeni ..	166
2) Şimdiki Malların Değerinin Fazla Tahminlenmesinin Üçüncü Nedeni: Teknik Üstünlükleri.	175
3) Geçim fonu; Şimdiki Mallara Talep ve Bunların Arzı; Kârın Kökeni.	190

Bölüm VI

SONUÇ	198
EK	
TEORİK UZLAŞTIRMA POLİTİKASI	205
KAYNAKÇA	216
DİZİN	221

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Aylak Sınıfın İktisadi Teorisi görece kısa ama son derece yoğun ve zengin bir eserdir. Rusya Bolşevik Partisi'nin kuramcılarlarından olan Buharin, en radikal döneminin eseri olan bu kitapta, Marksizmin o dönemdeki baş düşmanı olan Avusturya Okulu'nun, özellikle de onun ileri gelen temsilcisi Eugen von Böhm-Bawerk'in bir eleştirisini yapmak üzere yola çıkıyor; savaş yılları boyunca Buharin'in sürgün edildiği kentlerde yazılan bu kitap, ancak Ekim Devrimi'nin ardından, 1919'da basılabiliyor. Bu tartışma, günümüz iktisat yazını ve teorisi açısından temel bir yer tutan “marjinal fayda” teorisinin ya da “özel değer” yaklaşımının eleştirisini esas aldığı için 1910'lara sıkışıp kalmıyor.

“Marjinal fayda” teorisi, değeri belirleyen şeyin, o malın faydası olduğunu öne sürüyor. Böylece, değeri belirleyen şeyin, o mal için harcanan emek olduğunu söyleyen, “emek-değer” teorisini reddediyor. Adam Smith, David Ricardo gibi “Klasik” iktisatçılar tarafından geliştirilen “emek-değer” teorisi, “marjinalistler”in ortaya çıkışına değin, iktisat bilimine hâkim olmuştu. Oysa “marjinal fayda” teorisiyle birlikte, talep eden öznenin bir mala atfettiği değer, o malın değerinin temeline yerleştirildi. Böylece değer, nesnel, toplumsal ve herkes bakımından geçerli bir kategori olmaktan çıkartıldı; öznel, bireysel, kişiden kişiye değişen bir kategoriye çevrildi. Bu teori, en basit

iktisadi sorgulamalara dahi dayanıklı olmadığı halde –örneğin, belli bir malın faydası, herkese göre değişken iken; birisi onda hiçbir fayda görmez, bir diğeri ise onu vazgeçilmez sayar iken, o malın fiyatının neden herkes için aynı olduğu sorusu gibi– 19. yüzyıl sonlarından itibaren burjuva iktisadına hâkim olmuştur. Günümüzde de neredeyse tüm iktisat fakültelerinde, resmî iktisat eğitiminin temelini, hayattan kopuk, dogmatik ve statik “marjinal fayda” teorisi oluşturmaktadır. Bu teori öğrencilere, iktisadi olgu ve ilişkileri kavramak için anahtarlar sunmamakta, sadece ezberlenmesi gereken matematiksel fonksiyonlar, eğriler yığını olarak ders kitaplarında yer almaktadır. Emek-değer teorisini savunanların, bu teoriye yönelttiği eleştiriler ise çoktan unutturulmuştur. İşte Buharin’in kitabı bize bunları tüm canlılığıyla anımsatıyor.

“Marjinal fayda” teorisinin, 1870’li yıllarda, yani Marx’ın *Kapital*’inin yayımlanmasından birkaç yıl sonra, üç ayrı ülkede, üç ayrı burjuva iktisatçısı –Avusturya’da Karl Menger, İngiltere’de Stanley Jevons ve İsviçre’de Léon Walras– tarafından, birbirlerinden habersizce ve âdeta eş zamanlı olarak geliştirilmesi ve kısa sürede hâkim iktisat öğretisi haline gelivermesi (sözde “marjinalist devrim”) bir rastlantı mıydı? “İhtiyaç, keşfin anasıdır” demişler. Marx’ın, Klasiklerin geliştirdiği emek-değer teorisine dayanarak, onu didik didik eden bir eleştiriye tabi tutup, içerip aşarak “artı-değer teorisi”ni ortaya koyması, sadece ekonomi politik biliminde bir sıçrama değildi; aynı zamanda bu bilimin, burjuvazinin sınıf çıkarlarını tehdit eder hale geldiğinin bir işaretiydi de. İşçi sınıfı hareketinin uluslararası ölçekte kazandığı başarılar (I. Enternasyonal’in kuruluşu, Paris Komünü vb.) ve sınıf savaşımının ulaştığı düzey de ekonomi politığın tarafsız, bigâne kalabileceği düzeyin çok ötesine geçmişti. Artık Ricardo’nun “kızılıların eline verdiği” düşünsel geçreçleri geri almanın zamanı gelmişti! Böylece öncülleri daha J.

B. Say'da bulunan,¹ H. H. Gossen tarafından tüm kapsamıyla geliştirilen ama o dönemde hemen hiç ilgi görmeyen “marjinal fayda” kuramı, tozlu raflardan indirilerek “keşfedildi” ve hâkim kılındı. Ayrıca, artık kapitalizm çürümeye başlamış; finans sermayesi gelişmeye ve sanayi üzerinde hâkimiyet kurar hale gelmişti. Üretken burjuvazi ile sınıai işçi sınıfını ifade eden, klasik burjuva iktisadının “emek-değer” teorisinin yerine, finansal kapitalizm zemini üzerinde yükselen “aylak sınıf” a hitap eden yeni bir değer teorisinin geçirilmesi gerekliydi. Zira, Marx'ın da belirttiği üzere; iktisat bilimi, kapitalist üretimin “yalnızca teorik ifadesidir”² ve kapitalizmin çürümesinin, iktisat bilimini de çürütmemesi mümkün değildi. Proletarya ve burjuvazi arasındaki sınıf savaşımı tırmadıkça, ayrıca finansal sermayenin hâkimiyeti ve tekelleşme geliştikçe, ekonomi politik de başlangıçtaki bilimsel kazanımlarını dahi reddetmeye ve tüm çabalarını kurulu düzenin meşrulaştırılmasına ayırmaya başladı. “Yeni” bir değer teorisinin benimsenmesi ise bu yolda temel bir kırılma noktasıydı. Buharin'in yazdığı gibi: “Değer teorisi, modern toplum düzenini haklı çıkarmak için bir teorik çıkış noktası olarak kullanılıyor. Bu toplumsal düzeni sürdürmekte çıkarı bulunan sınıflar bakımından marjinal fayda teorisinin ‘toplumsal değeri’ burada yatıyor.”

“Marx'ın *Kapital*'de ortaya koyduğu “artı-değer” keşfi o denli bilimseldi ki, burjuvazi de çareyi, bizatihi emek-değer teorisini yadsımakta buldu. İşte, sözde “marjinalist devrim” denilen hadisenin özü buydu. Stanley Jevons, işte bu şartlarda, *Ekonomi Politik Teorisi*'nde şunu ilan ediyordu: “Bütün düşünce ve araştırmalarımın neticesinde, *değerin tamamen faydaya dayandığı*

1 “Bütün değerlerin temeli,” diyordu J. B. Say, “bir meta meydana getirmek için gerekli emek miktarı değil, o metaya duyulan ve metanın kitlığı ile dengelenen gereksinimdir.” (Aktaran; K. Marx, *Felsefenin Sefaleti*, s. 86, çev. Ahmet Kardam, 1999, 5. Baskı, Sol Yayınları, Ankara).

2 *Artı-Değer Teorileri*, c. 2, s. 30, çev. Yurdakul Fincancı, Sol Yayınları, Ankara, 1999, 1. Baskı.

sonucuna vardım.”³ Her ne kadar, değer in faydaya dayandırılması, modern kapitalizmin gerçek ekonomik ilişkilerini açıklayamasa da, 1870’lerden bu yana burjuva iktisadı, kendisini giderek “emek-değer” teorisinden kopartıp, “marjinal fayda” teorisine bağladı. Bu teorisinin gelişiminde doruk noktalarından birisini (günümüz neoklasik iktisadının da teorik temellerini atan) Avusturya Okulu oluşturuyordu.

Avusturya Okulu’nun önde gelen temsilcisi Böhm-Bawerk, tümüyle “marjinal fayda” tezine dayanan yeni bir değer teorisi yaratmaya çalışmıştır. Dolayısıyla Marksizmin bu teorik hasmı ile yürüttüğü mücadele, Buharin’i de bu “yeni” teoriye karşı kapsamlı bir mücadeleye itmiştir. Buharin’in bu kitabı, “marjinal fayda” teorisine ve “özel değer” yaklaşımına karşı iyi düşünülmüş, sıkı çalışılmış, akademik disiplini yüksek, enerjik ve gerçek yaşamdan örneklerle örülü bir teorik hücumdur. Klasiklerden Marx ve Engels’e uzanan bilimsel hattın, bayağı [vülger] ekonomi politığe karşı nitelikli bir savunusudur. Bugünkü hâkim neoklasik iktisat, marjinal fayda teorisini kusurlarından arındırmak için çok uğraşsa da, Buharin’in bu kitapta formüle ettiği tüm temel eleştirileri, bugün de geçerliliğini korumaktadır.

Marjinal fayda teorisinin açıklamakta en çok zorlandığı olgunun para olduğunu, Avusturya Okulu’nun teorisyenlerinden Ludwig von Mises de kabul etmektedir.⁴ Zira günümüzde kullanılan (kâğıt ve elektronik) paranın herhangi bir özel kullanım değeri yoktur, o sadece değişim-değerinin cisimleşmiş bir ifadesidir. Eğer değeri fayda (kullanım-değeri) belirliyorsa, paranın değerini belirleyen nedir? Marjinalistlerin buna verecek hiçbir gerçek yanıtı olmadığını Buharin gösteriyor. Günümüzde ekonomilerin had safhada parasallaştığı, finansallaştığı (görünüşte)

3 *The Theory of Political Economy*, London, 1871’den aktaran, Leo Huberman, *Feodal Toplumdan 20. Yüzyıla*, s. 262, çev. Murat Belge, İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, vurgu benimdir.

4 Bkz. Bu kitapta, 100 no’lu dipnot.

“paradan para kazanma”nın başat bir ekonomik faaliyet haline geldiği bir evreden geçtiğimize göre, paranın değerini açıklayamayan bir teorinin, halen ana-akım değer teorisi olarak yerini koruması, sizce de tuhaf bir durum değil midir? Oysa belki de bu teorinin amacı, iktisadi olgu ve ilişkileri açıklamak değil de, onların üstünü örtüp, onları anlaşılmaz kılmaktır. Nihayetinde, 2008’den bu yana dünyayı sarsan kapitalist bunalıma çözüm önermek bir yana, onu tanımlamayı dahi başaramadığı halde, neoklasik iktisadın akademideki “sarsılmaz” hâkimiyetinin de sebebi bu değil mi? Burada gerçek olgu ve ilişkiler, matematiksel formüllerin ve hayattan kopuk modellemelerin ardına gizlenir. Her ne kadar adı “yeni (neo) klasik” olsa da, bu asalak sınıf iktisadı, Klasiklerde bilimsel olan her şeyden titizlikle arındırılmıştır, yani gerçekte, Klasiklerle tam bir zıtlık içindedir.

Buharin, bu çalışmasıyla, ekonomi politığın Marksist eleştirisini ilerletmekle kalmıyor, bilimsel ekonomi politığın yeniden geliştirilmesi için de soluk boruları açıyor. Zira, iktisat yeniden bilimsel bir hürriyet kazanacaksa, buna, marjinalist karşıdevrimle yadsınan emek-değer teorisini yeniden temel alarak başlayabilir.

Bu çeviriyi, Halkların Demokratik Partisi’ne (HDP) yönelik “Kobani-Kumpas” davası sebebiyle tutsak bulunduğum Sincan 2 No’lu F Tipi Hapishanesi’nde, 2021’in Mayıs-Eylül aylarında gerçekleştirdim. Çeviriyi, bizzat Buharin’in nezaret ettiği 1927 tarihli İngilizce basımından (bu basımı esas alan 1975 tarihli MR Press baskısından) yaptım. Bu vesileyle, kitabın İngilizce orijinalini New York’tan temin ederek Sincan’a ulaştıran Güney Işıkkara’ya ve bu kitabı yayımlayarak sizlerle buluşturan Hayri Erdoğan ve tüm Yordam Kitap emekçilerine teşekkürü bir borç biliyorum.

Alp Altınörs

28 Temmuz 2022 , Sincan 2 No’lu F Tipi Hapishanesi

RUSÇA BASKIYA ÖNSÖZ

Bu kitap 1914 sonbaharında tamamlandı. Giriş bölümü o yılın Ağustos ve Eylül'ünde yazıldı.

Yeni burjuvazinin teorik iktisadının sistematik bir eleştirisini hazırlama planı ile uzun süredir uğraşıyordum. Bu amaçla, Sibiry'a'dan kaçmayı başardıktan sonra Viyana'ya gittim; orada, Viyana Üniversitesi'nde Prof. Böhm-Bawerk'in (1851-1914) derslerine katıldım. Viyana Üniversitesi kütüphanesinde Avusturyalı teorisyenlerin eserleri üzerine çalıştım. Ne var ki, bu çalışmayı Viyana'da bitirmeme izin verilmedi, zira Avusturya hükümeti Dünya Savaşı'nın başlamasından biraz önce beni bir kaleye hapsetti. Bu arada onun uyanık görevlileri de el yazmalarımı dikkatli bir incelemeye tabi tutmakla görevlendirilmişlerdi. Avusturya'dan sınır dışı edilmemin ardından gittiğim İsviçre'de, Lozan Üniversitesi Kütüphanesi'nde, Lozan Okulu'nu (Walras) ve daha eski iktisatçıları inceleme fırsatı buldum. Böylece marjinal fayda teorisinin köklerine kadar inmiş oldum. Lozan'da ayrıca Anglo-Amerikan iktisatçılarının da kapsamlı bir incelemesini yaptım. Politik faaliyetler beni Stockholm'e götürdü. Burada Kraliyet Kütüphanesi ve Yüksek Ticaret Okulu'nun (Handelshögskolan) özel iktisat kütüphanesi, bana geç dönem burjuva ekonomi politiği üzerindeki çalışmalarımı sürdürme imkanı sundu. İsveç'te tutuklanmam ve Norveç'e sınır dışı edilmem, beni Christiania'daki Nobel Enstitüsü'nün kütüphanesine getirdi. ABD'ye vardığımda ise, New York Devlet

Kütüphanesi'nde Amerikan iktisadi yazınının daha da yoğun bir incelemesini yapma olanağını buldum.

Bu kitabın elyazmaları, onları bıraktığım Christiania'da (şimdiki adıyla Oslo'da) uzun süre bulunamadı. Ancak arkadaşım Norveçli komünist Arvid C. Hansen'in özenli çabaları sayesinde bu elyazmaları bulunabildi ve Şubat 1919'da Sovyet Rusya'ya getirildi. O zamandan bu yana, kitaba başlıca Anglo-Amerikan Okulu ve en yeni yayınlarla ilgili birkaç not ve gözlem eklemekle yetindim.

Bu kitabın *dışsal* tarihi ile ilgili bu kadar bilgi yeter. Kitabın içeriğiyle ilgili olarak ise şu gözlemleri yapmak isterim: Şimdiye dek, en son burjuva ekonomi politiğin, Marksgil kampta şu ana değin iki tür eleştirisi yapıldı; ya salt sosyolojik bir eleştiri, ya da salt yönetsel bir eleştiri. Örneğin, sorgulanan teorik sistemin özgül bir sınıf psikolojisinin ürünü olduğu, kesinlikle ondan çıkarsandığı ortaya konuldu. Veya belli yönetsel temelleri soruna belli yaklaşımların yanlış olduğu sergilendi. Dolayısıyla sistemin *içsel* aşamalarının etraflıca bir eleştirisine doğru ilerlemek gerekli görülmedi.

Kuşkusuz ki eğer sadece proletaryanın sınıf teorisinin nesnel bakımdan doğru olabileceği gerçeğinden yola çıkarsak, herhangi bir özgül teorinin burjuva karakterinin sergilenmesi dahi, esasen onun reddini haklı kılmaya yeter. Temelde bu doğru bir tutum olur, zira Marksizm, genel geçerliliğini tam da toplumun ileri sınıfının teorik ifadesi oluşuna dayandırır – ki bu sınıfın bilgi “ihtiyaçları”, kapitalist toplumdaki yönetici sınıfların muhafazakâr ve dolayısıyla dar kafalı düşünce tarzına kıyasla çok daha cüretkârdır. Ancak bu varsayımın ideolojiler arasındaki mücadelede, özellikle de hasımlarımızın teorilerinin mantıksal eleştirisiyle kanıtlanması gerektiği de açıktır. Dolayısıyla belli bir teorinin sosyolojik karakterinin nitelenmesi, bizi ona karşı, hatta saf mantıksal eleştirinin alanında dahi savaş yürütme sorumluluğundan azade kılmaz.

Aynısı yöntem eleştirisi için de geçerlidir. Tabii ki, yöntemsel temellerin çıkış noktasının yanlış olduğunu ispatlamak, bu temeller üzerinde yükselen bütün teorik yapının devrilmesine denktir. Ne var ki, ideolojiler arasındaki mücadele, yöntemdeki bu yanlışlığın, sistemin yanlış kimi vargıları ile de ispatlanmasını gerektirir. Böylece bu bağlamda ya eski sistemin içsel çelişkilerine ya da onun tamamlanmamışlığına, bir dizi önemli olguyu sorgulanan disiplin lehine ele alma ve açıklamaktaki organik yeteneksizliğine işaret edebiliriz.

Buradan çıkan sonuç, Marksizmin en güncel teorilerin etrafı bir eleştirisini yapması, bu eleştirinin ise sadece yöntemsel değil, aynı zamanda sosyolojik eleştiriye, keza tüm çıkarımlarına varıncaya değin bütün sistemin eleştirisini de içermesi gerektiğidir. Marx'ın burjuva ekonomi politığının sunduğu sorunu ele alışı böyleydi (Karl Kautsky'nin derlediği *Artı-Değer Teorileri'*nde, 5. Baskı, 1923, 3 cilt).

Marksistler, kural olarak Avusturya Okulu'nun sosyolojik ve yöntemsel eleştirisine yönelirken, bu okulun burjuva eleştirmenleri ise onu, belli özgül vargılarının yanlışlığı üzerinden eleştirmişlerdir. Sadece R. Stolzmann, Böhm-Bawerk'in bütünlüklü bir eleştirisini yapmaya girişmiştir ve bu çabası ile neredeyse bu alanda tek başınadır. Bu yazarın belli temel fikirleri Marksizmle teorik bakımdan örtüştüğü ölçüde, bizim Avusturyalılara yönelik eleştirimiz, Stolzmann'ın yapmış olduğu eleştiriye benzetilmektedir. Bu iki eleştiri arasındaki ortak noktaları vurgulamayı bir görev bildim – aynı sonuçlara Stolzmann'ın eseriyle tanışmadan önce ulaşmış olduğum durumlarda da böyle yaptım. Ne var ki, tüm yeteneklerine rağmen Stolzmann eserini, “amaçlı bir yapı” olarak ele aldığı, tümüyle yanlış bir toplum perspektifine dayandırmaktadır. Avusturya Okulu'nun çok önemli bir temsilcisi olan, bu okulun derinliğini artıran ve özelliklerini daha vurgulu biçimde sunan R. Liefmann'ın, kendisini savunmak için Stolzmann'ın erekselciliğine [*teleology*] saldırmayı tercih

etmesi sebepsiz değildir. Stolzmann'da bu ereksel bakış açısı, onun çokça dile getirdiği mazeretçi [mevcut sistemi savunan] tonuyla birleşir ve buradan Stolzmann'ın Avusturya Okulu'na yönelik eleştirisi için uygun bir teorik çerçeve ortaya çıkmaz. Bu görevi sadece Marksistler yerine getirebilir. Bu kitabı yazma amacım da bu görevi yerine getirmektir.

Eleştirimizin muhatabına dair yaptığımız seçim, herhalde tartışma gerektirmez, zira Marksizmin en güçlü hasmının Avusturya Okulu olduğu iyi bilinmektedir.

Bu kitabı, Avrupa'da iç savaşın süregittiği bir anda yayımlayacak olmam tuhaf görünebilir. Ne var ki Marksistler kendilerini sınıf mücadelesinin en şiddetli dönemlerinde dahi teorik çalışmalarını kesintiye uğratmak mecburiyetinde hissetmemişlerdir – kuşkusuz böyle çalışmaları sürdürmenin fiziksel koşulları mevcut olduğu sürece. Kapitalist teoriyi, tam da bu teorinin öznesi ve nesnesi, komünist devrimin alevlerince yok edilirken çürütmeye çalışmanın en azından aptalca olacağı yönünde, daha ciddi bir itiraz da gelebilir. Ancak bu görüş açısı da geçersizdir, zira kapitalist sistemin eleştirisi günümüzde yaşananları anlayabilmek bakımından son derece önemlidir. Burjuva teorilerin eleştirisi, böyle bir eleştiriye giden yolu düzleyeceğinden, bu eleştirilerin soyut bir teorik değeri vardır.

Sunum biçimi ile ilgili olarak birkaç söz de eklemek isterim. Olası en kısa biçimde sunmaya gayret ettim, ki bu da muhtemelen bu sunumun görelî zorluğunun sebebi oldu. Diğer yandan Avusturyalılarından, matematiksel iktisatçılardan, Anglo-Amerikanlardan, vb. çok sayıda alıntı yaptım. Marksist çevrelerimizde, bu tarzı, “kitabî” bilgi sergilemesi olarak görmek yönünde epeyce önyargı vardır. Ancak, ele aldığım akımın yazınsal tarihinden kanıtlar sunmayı gerekli gördüm, böylece okur da konuya aşina olacak ve yönünü bulması kolaylaşacaktır. Birinin düşmanını tanıması hiç de gereksiz bir iş değildir, özellikle de [bu akımın] pek az tanındığı bizim ülkemizde. Ek'te yer

alan notlarım da burjuva teorik felsefenin diğer dallarının bir tür paralel sistematik eleştirisini sunmaktadır.¹

Bu noktada, ekonomi politiğin teorik sorunlarını kendisiyle sıkça tartıştığım ve bana değerli öneriler getiren Yuryi Leonidoviç Pyatakov'a teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Bu kitabı Yoldaş N.L.'ye adıyorum.

Moskova, 28 Şubat 1919

N. Buharin

1 Kitabın İngilizcesinde ek halinde sunulan dipnotlar, Yordam Kitap basımında sayfa altlarına alınmıştır. –çev.

AMERİKAN BASKISINA ÖNSÖZ

Bu kitap uzun yıllar önce yazıldı. Eğer yazarın zamanı olsaydı, kuşkusuz ki o zamandan beri çıkan çok sayıda yayından istifade ederek bu kitabı yeniden yazardı. Ne yazık ki zamanı yok. Ancak yazar, bu kitabın Amerika Birleşik Devletleri'nde yayımlanıyor oluşunu bir şans olarak görüyor, zira bu kitap, iktisat alanındaki burjuva teorik felsefenin temel eğiliminin sistematik bir eleştirisini temsil eden yegâne Marksist eserdir. Bu bakış açısından, kitabın zamanı kesinlikle geçmemiştir; hatta kanımızca teorik bakımdan hâlâ tümüyle geçerlidir. Düşünceli Marksist okurlar, bu kitapta, modern burjuvazinin ideologlarını anlamak için bir rehber bulacaklardır. Çalışmamızda ortaya koyduğumuz şemaya en güncel burjuva yazarları uydurmak görece kolay bir iş olacaktır.

Moskova, 1927 İlkbaharı

Giriş

MARX'TAN BU YANA BURJUVA EKONOMİ POLİTİĞİ

1. ALMANYA'DA TARİHSEL OKUL; TARİHSEL OKUL'UN SOSYOLOJİK NİTELİĞİ; TARİHSEL OKUL'UN MANTIKSAL NİTELİĞİ.
2. AVUSTURYA OKULU; AVUSTURYA OKULU'NUN SOSYOLOJİK NİTELİĞİ; AVUSTURYA OKULU'NUN KISACA MANTIKSAL NİTELİĞİ.
3. ANGLO-AMERİKAN OKULU.
4. AVUSTURYALILARIN ÖNCELLERİ.

Düşünceleri dünya genelinde proleter hareketin kaldıracı olacak büyük 19. yüzyıl düşünürünün ilham verici sözleri dudaklarından dökülmez olalı otuz yılı aşkın zaman geçti. Son on yılların bütün ekonomik evrimi – sermayenin çılğınca yoğunlaşması ve merkezileşmesi, küçük ölçekli ekonomik faaliyetin en ücra bölgelerde dahi ortadan kaldırılması, bir yandan sanayinin güçlü kaptanlarının başlarında altın taçla yükselişi, diğer yanda ise Marx'ın deyişiyle, bizatihi kapitalist üretim tarafından eğitilen, birleştirilen ve örgütlenen proleterler ordusunun oluşumu – Karl Marx'ın iktisadi sisteminin doğruluğunu tamamen teyit etmektedir. Onun, önce *Komünist Manifesto*'da, ardından ise daha tamamlanmış ve gelişkin biçimde *Kapital*'de geliştirmiş olduğu bu öngörü, daha şimdiden onda dokuz oranında doğrulanmıştır.

Bu öngörünün en önemli parçalarından biri olan yoğunlaşma teorisi, artık müşterek bir [teorik] varlık haline gelmiş, genel olarak kabul edilen bir bilimsel hakikat olmuştur. Tabii ki, genellikle başka bir teorik sosa batırılarak servis edilmekte, böylece Marksizme özgü yalınlığını yitirmektedir. Ancak bu teorinin ardında sadece bir Ütopyacı'nın hayallerini gören “ekonomik romantikler”, Marx'ın ortaya çıkarttığı ve ifade ettiği eğilimler son derece hızlı bir tarzda ve muazzam bir ölçekte gelişince, ayaklarının altındaki toprağın çekildiğini gördüler: Geniş ölçekli sanayinin muzaffer gelişmesini inkâr etmek için, insanın kör olması gerekirdi. Kimi iyi huylu insanlar, hisse senetli şirketleri “sermayenin demokratikleşmesi”nin bir delili ve derin yanılısamarları içinde bu şirketleri toplumsal barışın ve genel refahın güvenceleri saysalar da (ne yazık ki böyle insanlar işçi hareketinin içinde bile bulunur) günümüzün “ekonomik gerçekliği”, küçük burjuva idealini en kaba biçimde yok etmektedir. Hisseli sermaye, küçük bir gaspçı çetesinin elinde, “Dördüncü Katman”ın ilerlemesini acımasızca bastırmak için muazzam bir araç haline gelmiştir. Tek başına bu örnek bile, Marx'ın inşa ettiği teorik yapının ne denli önemli bir bilgi aracı olduğunu göstermeye yeter.

Dahası, kapitalist gelişme içinde ancak şimdilerde belirgin hale gelmiş bulunan bu tür olgular, ancak Marksist analiz yardımıyla kavranabilirler (Rudolf Hilferding'in *Das Finanzkapital*'inin okunması, bu bağlamda oldukça faydalı olacaktır). Muazzam üretici örgütleri olarak sendikaların¹ ve tröstlerin yükselişi, bugüne değin görülmedik yoğunlukta bankacılık örgütlerinin kurulması, banka sermayesinin sanayiye nüfuz etmesi ve mali sermayenin ileri kapitalist ülkelerin bütün ekonomik ve siyasi hayatı üzerinde kurduğu hegemonya... Bütün

1 “Sendika” deyimini ile işçi sendikaları değil, şirket kümelenmeleri kastedilmektedir.
-çev.